

„První republika nás může inspirovat svojí morálkou,“ říkají Jan a Tereza Vlkovi

03.09.2018

Letošní putování za osudovými žižkovskými osmičkami zakončí podzimní výstava v koncertní a výstavní síni Atrium v Čajkovského ulici, kde autoři Tereza a Jan Vlkovi zavedou návštěvníky do období první republiky na Žižkově. Do doby, kdy hospodám vládli Jaroslav Hašek a Franta Sauer, zvedat činky učil Fridolín Hoyer a sáňkovat se mohlo i v ulici U Rajske zahrady.

Jak jste koncipovali výstavu v Atriu, která se věnuje meziválečnému období na Žižkově?

Jan: Výstava začíná koncem 1. světové války, na to navazuje politika, vojenství, včetně myšlenky na legionáře. Čili tu bude zmíněna stavba Památníku, ale i vznik Velké Prahy. Žižkov bude představený tematickými celky, už ale ne časově chronologicky. Bude zdůrazněna hlavně každodennost obyvatel, jejich kulturní život, divadla, kina, hospůdky, ale i nevěstince. V hospodě U Vystřeleného oka bude 5. září věnované odpoledne předešle výstavy, kde nebudou chybět Pepíci a pohodová prvorepubliková atmosféra. Dá se říct, že tato výstava zakončuje letošní putování po osmičkách a jejich výročí, jejichž realizaci jsme měli na starost. K vidění bude na 450 fotografií, k dispozici na výběr jsme jich měli ale nakonec dvakrát tolik. Také přineseme rozhovor s nejstarším žijícím Žižkovcem Eduardem Markem, jenž pamatuje období první republiky, kam se chodilo do školy, kde kluci dělali lumpárny, jak vypadaly ulice...

Tereza: Budou vystavené materiály nalezené na Žižkově. Zmíněny budou rovněž okolnosti, jak se Žižkov stal součástí Velké Prahy, kteří starostové tu úřadovali, jak se stavěl památník na Vítkově, jaká tu byla a je dobová architektura...

Jaký je pravý účel výstavy?

Tereza: Nikoli jediným, ale podstatným smyslem výstavy je, inspirovat se prvorepublikovou morálkou.

Lidé byli v tom ohledu přeci jen jiní než dnes, což právě dokládají archivní záznamy. Třeba že někdo najde bochník chleba a přinese ho na policejní oddělení a vrátí ho. Policista ale nenašel jeho majitele, tak ho snědl, aby „chléb nepodlehl zkáze“, ale do obálky uložil peníze, co by ten bochník stál, kdyby se náhodou jeho majitel ještě objevil.

Jan: Skutečně jsme se pustili do pečlivého archivního bádání. Více než polovina věcí zde bude vystavena vůbec poprvé, o mnohých se vůbec nevědělo, že ještě existují. Archiv hlavního města nám dovolil přístup i k nezpracovaným fondům, čili hledat hlášení ze zápisů městských rad nebo policejních oddělení, která návštěvníky určitě pobaví a možná i poučí.

Bude kladen důraz na rok 1918, čili jak Žižkov prožíval vznik republiky?

Tereza: Určitá euforie tady byla. A ideje, že už nejsme pod nadvládou Habsburků a že, Češi a Slováci, mají svůj stát a tvoří ho, vzbuzovaly nadšení. Navíc skončila hrozná válka a vznik státu dával novou naději. Jan: Je ale i pravda, že prvních pět let, co se stavěl Památník, jsme našli i hlášení, kde bylo spoustu odporu proti republice. Urážky prezidenta i policie...

Žižkov byl proslulý svoji galerkou a Frantou Sauerem, který ho svými činy hodně proslavil.

Vzpomenete taky na něj?

Tereza: O Haškovi a Sauerovi je tady připravená celá kapitola. Žižkov se s nabytím svobody vypořádal po svém, mnohdy svérázným způsobem. Znamé je stržení Mariánského sloupu iniciované právě Frantou Sauerem, který byl chybně vnímán jako symbol Habsburků a jejich moci. Moc hezká byla recese bitva na Vítkově roku 1920, kdy bylo výročí slavné husitské bitvy a Franta Sauer ho hodlal připomenout po svém. Posbíral chlapy z místních hospod a kapslovny, aby sehráli bitvu. Jenomže se mu předtím nezřízeně opili a dopadlo to přesně naopak, že vyhráli křížáci a husiti pádili dolů s kopce. Pak Zikmund s Žižkou usnuli v hospodě – jeden na stole, druhý pod ním. Vše se však dalo vždy na hranici morálky, bylo hezké, že všichni tehdy vnímali svoje mantinely.

Měli Žižkováci úctu k úřadu prezidenta?

Tereza: Určitě ano, Žižkov měl i svou Masarykovu síň (dnes divadlo Jára Cimrmana). Jakékoli výročí s ním spojené se na Žižkově slavilo. Jan: Hraničilo to leckdy i s kultem. A samozřejmě zaznívaly i kritické hlasy.

Nechováme v sobě někdy až přehnané romantické představy o první republice?

Tereza: Podle mě je období první republiky spíše již ve stínu následujících událostí. Je to i generační problém. Spousta z nás vnímá dějiny až od konce 2. světové války. Možná je to i tím, že to byla klidná doba, a díky tomu se o ní tolik nemluví. Byla to doba prosperity.

Přesto to byla doba, kdy svět zažíval hospodářskou krizi i nástup nacismu v Německu.

Jan: Česká vláda a finančníci dokázali krizi ukočírovat a Československa se tolik nedotkla. Navíc, i když se první světová válka našich zemí pochopitelně velice dotkla, ekonomicky byla republika po svém vzniku poměrně stabilní. Samozřejmě se během krize propouštělo, ale nebylo to v takové míře jako v jiných zemích.

Napadají vás stavby, které vznikly v meziválečném období, ale nezachovaly se?

Jan: Nestojí již plynárna nebo elektrárna, ale tehdy vrcholila jejich konjunktura. Nestojí stadion Viktorie Žižkov z první republiky na Ohradě. Fotbalový klub měl velkou prestiž, na rozdíl ode dneška se na fotbal chodilo a hodně. Viktorka Žižkov měla mít stadion pro až 30 tisíc diváků, nebylo ale v jejích silách projekt finančně utáhnout. Viktorka se dostala do velkých potíží, i úspěchy na trávníku přestala zažívat.

Tereza: Je tady Nákladové nádraží, velice významná stavba, které ale již dlouho neslouží svému účelu a Žižkov se díky němu přiblížil Praze. Ustupovaly usedlosti, které podléhaly zástavbě.

Jak moc sportovali Žižkováci za první republiky?

Jan: Sport byl velice vyhledávanou zábavou, o čemž svědčí i depozitář místního Sokola. Sami jsme v něm

strávili snad okolo 100 hodin a našli jsme spoustu věcí, které nikdy nikdo neviděl, a na výstavě se objeví. Ať už se jedná o historické prapory, fotografie, dokumenty... Žižkov žil hodně sportem a je to vidět právě na mnoha trofejích, které depozitář ukrývá. Našli jsme taky pozapomenutou skutečnou sportovní osobnost Fridolína Hoyera, zakladatele dnešních fitness center. Nevystupoval v žádných kabaretech, takže nebyl tak slavný, ale založil těžkotonážní školu a učil, jak se posilovat. Vymyslel třeba házenou s medicinbalem. Bude zde vystavena jeho činka Máňa, s kterou Hoyer chodil po hospodách a štamgasti machrovali, kdo ji zvedne – marně. Nakonec se slovy: „Chlapi, co blbnete...“ ji servírka Marie zvedla ze stolu a odnesla před hospodu. Odtud nese činka své pojmenování.

Kdy se Žižkovu začalo říkat Svobodná republika Žižkov?

Jan: To je také recesistická záležitost. Spousta lokálpatriotů Žižkováků nechtěla „sloužit a nechat se šéfovat někým jiným“. Pod křídla pražského magistrátu se jim zkrátka nechtělo. Svobodná republika Žižkov ve své „dokonalosti“ uvažovala i o zahraničních zastoupeních. Hašek se Sauerem se zkrátka nezapřeli.

Tereza: Lidé si říkali mezi sebou, že žijí v republice Žižkov, a pojem hodně zlidověl.

Žižkov se kdysi mohl pochlubit vysokým počtem biografů na svém území. Budete jim také věnovat pozornost? Nebo filmu obecně?

Tereza: Jistě, budou také zmíněné. Nejzajímavějším je ale to, že se Žižkov mohl pochlubit první půjčovnou filmů u nás. Bratři Čvančarové vytvořili sbírku filmů a otevřeli si živnost na jejich půjčování. Z této éry dodnes funguje kino Aero, které bylo otevřeno ve 30. letech minulého století. Můžeme se pochlubit i jedním z nejstarších filmů natočených na Žižkově, Poncovým záznamem činnosti hasičů v roce 1915 na Prokopově náměstí.

Jan: Výstava bude multimediální, k vidění budou několikaminutové záznamy, třeba sáňkování u Rajské zahrady, jak cvičili hasiči, pohřby na Olšanských hřbitovech, kremace Aloise Jirásky...

Žižkov se dostal i do mnoha literárních děl. Jak na něj v této souvislosti vzpomenete?

Jan: Vzpomeneme, a dokonce i jakousi lechtivou formou. Uvedeme dvě vzpomínky Jaroslava Seiferta a Vítězslava Nezvala, kteří prostě zamlada nakukovali do nevěstinců. Nezvalův text je poněkud šťavnatější než Seifertův. Nebáli jsme se říct, že nevěstince k první republice zkrátka patřily.

Čím se vyhlášené domy nejvíce lišily od současného pojetí podobných služeb?

Tereza: Vše se řešilo diskretněji, nejednalo se vlastně přímo o nevěstince, spíše o komůrky, kde si dotyčné dámy a pánové domlouvali schůzku. Nebylo to jako v Amsterdamu, kde takové služby křičí z výloh nebo že by svítily všude neony...

Jan: „Červené lucerny“ existovaly, nicméně fungovaly zcela jiným způsobem než dnes. Také na hranici morálky.

Text a foto: Martin Hošna

Tereza Vlková (nar. 1986) vystudovala na FFUK obory historie a archivnictví. Po škole se věnovala tlumočení a překladům, nyní se naplno věnuje přednáškové činnosti a tvorbě výstavních scénářů spolu s publikační činností. Zaměřuje se na církevní stavby na Žižkově a v tuto chvíli na výstavu o první republice v Atriu v Čajkovského ulici.

Jan Vlk (nar. 1960) studoval na FFUK obor historie, pracoval v historickém ústavu Akademie věd, Muzeu hlavního města Prahy, Vojenském muzeu. V současnosti je historikem na volné noze a kronikářem městské části Praha 3. Na kontě má publikace o Praze (Dějiny Prahy I., II.) nebo sakrálních stavbách (Církevní

památky v Praze 3).